

Festival thơ Huế

Hàng năm các nhà thơ miền Trung, từ Thanh Hoá, Nghệ An, Hà Tĩnh, Quảng Bình, Quảng Trị, Thừa Thiên - Huế lại có dịp gặp nhau một lần. Ban đầu những cuộc hội ngộ như thế này là để những người phụ trách tờ Tạp chí Văn nghệ của Hội có dịp giao lưu, trao đổi kinh nghiệm nhằm nâng cao chất lượng sáng tác của địa phương. Năm 2004, Tạp chí Sông Hương đăng cai tổ chức, đúng vào dịp lễ hội Festival Huế. Hơn 60 nhà thơ, nhà văn, nhà nghiên cứu phê bình văn học ở các tỉnh Bắc miền Trung, ở Hà Nội, Thành phố Hồ Chí Minh đã về Huế dự Festival thơ và tham gia Diễn đàn thơ.

Nhà thơ Nguyễn Khắc Thạch - Tổng biên tập Tạp chí Sông Hương mở đầu cuộc Hội thảo bằng những suy nghĩ trước tình hình thơ hiện nay, nỗi lo của một người làm thơ. Trước khi tổ chức Festival thơ lần này, chúng tôi nhận thấy khá nhiều ý kiến, bài viết bày tỏ những băn khoăn lo lắng về sự rẻ rúng, mờ nhạt của thơ trước xu thế đổi mới và hội nhập. Đặc biệt gần đây, nhà văn Nguyễn Huy Thiệp, trong bài Trò chuyện với hoa thủy tiên in trên tạp chí Ngày nay, chưa nói đến quan niệm và thái độ nhưng qua lời lẽ của tác giả, người đọc thấy thơ đang bị kì thị, xem thường ngay cả trong giới làng văn... Và nhà thơ Nguyễn Khắc Thạch đã đặt ra những câu hỏi, để các nhà thơ suy nghĩ và tìm câu trả lời. Phải chăng, Thơ một giá trị văn hoá lâu đời nhất của dân tộc đang có nguy cơ vong bản? Nguyễn Khắc Thạch đề nghị cần phải có những cuộc khảo sát nghiên cứu thật thấu đáo từ các nhà chuyên môn tới công chúng, từ các cấp độ của chủ thể thẩm mỹ... Cái đẹp vốn được coi là trung tâm của mỹ học, "muốn xây dựng một nền văn hoá tiên tiến đậm đà bản sắc dân tộc có hiệu quả và bền vững thì có lẽ, chúng ta nên bắt đầu từ thơ, từ chất thơ, hồn thơ trong mỗi con người".

Có thể suy nghĩ trên đây của nhà thơ Nguyễn Khắc Thạch hơi cực đoan, cũng dễ hiểu và thông cảm cho anh là một nhà thơ, là người yêu thơ, lo lắng cho sự phát triển của thơ ca giữa những cơn lốc của ngọn gió thị trường khi thơ đang phải cạnh tranh quyết liệt với các loại hình nghệ thuật khác, trong "một xã hội tiêu dùng, trước thế giới đồ vật hiện đại, thơ rất dễ bị đồng hoá với các phương tiện tân kỳ và trở nên vô cảm".

Ý kiến của nhà thơ Hoàng Vũ Thuật được nhiều người đồng ý. Anh cho rằng có hai sự kiện nổi bật của đời sống văn học trong hai năm qua. Đó là Ngày Thơ Việt Nam và sự xuất hiện Cờ Thơ và Báo Thơ ra đời. Có người khẳng định những sự kiện này sẽ được ghi vào lịch sử văn hoá nước nhà ở thế kỷ XXI (!). Nhưng rõ ràng hai sự kiện trên đây biểu thị thái độ của người làm thơ và người yêu thơ xác định vị trí của thơ ca trong xã hội, đồng thời nó cũng muốn phản ánh khát vọng của các nhà thơ và bạn đọc. Đã đến lúc cần có một diễn đàn nghiên cứu dành cho thơ.

Thơ cần phải đổi mới. Đó là điều nhiều nhà thơ trăn trở và mong muốn. Song đổi mới thơ như thế nào lại là công việc của mỗi nhà thơ và cũng không thật dễ dàng. Đứng trước hiện trạng thơ hôm nay "hàng

năm có hàng trăm, hàng nghìn tập thơ được in ra”, không ít người bảo rằng hiện tượng ấy là “rất đáng mừng”, nhà thơ Thạch Quỳ lại cho rằng: “Tôi không muốn thơ bị tán loạn, bị xuống cấp trong các nhận thức giản đơn, bỏ bả theo chiều hướng tầm thường hoá, đại chúng hoá của số đông. Chúng ta cần bảo toàn thơ, bằng chất lượng chứ không thể bằng số lượng”.

Đi tìm câu trả lời “vì sao thơ chưa thể đồng hành và tri giao được với cuộc sống”? Có nhà thơ cho rằng cái thiếu và cái yếu trong thơ hôm nay, một trong nhiều lý do là thiếu sự chân thành, thiếu sự chân thật. Vậy thế nào là bài thơ hay? Nhà thơ Văn Công Hùng (Gia Lai) nói theo ngôn ngữ của anh: “Thơ hay là thơ mà khi đọc vào người ta thấy sướng, không cứ tự do hay truyền thống... Nghĩ cho cùng, thơ là sự thăng hoa khi con người đạt đến độ mê mẩn của cảm xúc”. Còn theo nhà nghiên cứu văn học kiêm nhà thơ Hồ Thế Hà là: “Thơ hay là thơ nói được cái vi diệu nhất của cuộc sống và tình cảm của con người, nó khiến người ta phải cảm xúc, suy tư và chiêm nghiệm để sống tốt hơn, có ý nghĩa hơn, nhân bản hơn... Hơn bất kỳ một thể loại nghệ thuật nào khác, thơ có quyền năng và sức mạnh ấy. Và mỗi nhà thơ có tài năng thực sự, bao giờ cũng cố gắng vươn lên tầm của nhà tư tưởng, nhà mỹ học, đạo đức học...” Như vậy, thơ hay tự nó không giới hạn ở phạm vi nào về hình thức và nội dung.

Ý kiến trên của nhà thơ Hồ Thế Hà muốn làm rõ hơn những ý kiến tranh luận về thơ của một vài nhà thơ trẻ trên báo chí công luận gần đây, nhà thơ Hoàng Vũ Thuật đã chỉ rõ:

“Bây giờ có bài thơ in trên báo, lập tức kéo theo hai luồng cảm nhận, đánh giá khen chê nhiều ý kiến khác nhau, có khi đối lập nhau. Người khen cho rằng hình tượng, biểu cảm mới, câu thơ bật ra ngoài ý thức người viết. Kẻ chê cho rằng bí hiểm, đánh đố, làm xiếc ngôn từ trên đây. Hoặc là người khen câu thơ đậm đà hương vị dân gian, nhịp điệu cuốn hút người nghe, thấm đẫm chất truyền thống. Còn kẻ chê thơ như vậy chỉ cần một bài là đủ, con đường ấy quen thuộc đến nỗi nhàm chán, mòn cả cảm xúc... Trong khi bài thơ là một thực thể sống động...”.

Nhà thơ Nguyễn Quang Hà lại đi tìm sự “phi lý” của thi ca, để rồi đưa ra một nhận xét, chắc còn nhiều ý kiến tranh luận: “Tôi nghiệm ra rằng - Thơ là một lâu đài tráng lệ, xứng đáng là nơi thường trú của sự phi lý - sự phi lý nào bước vào được ngôi biệt thự này bỗng huyền diệu, bỗng vỗ cánh bay lên cùng nàng thơ”. Anh Quang Hà ơi? Có mấy nhà thơ nước Nam ta đi ra từ những ngôi biệt thự? Có khi sự phi lý ấy lại đi ra từ bùn lầy, nước đọng, nơi thẳm sâu trong trái tim luôn nhạy cảm, âu lo, vui buồn của mỗi nhà thơ, của từng hoàn cảnh sống...

Nhà phê bình văn học Lê Thành Nghị trong tham luận: “Khi khát vọng cá nhân của cái tôi trữ tình được đánh thức” lại đi sâu vào phân tích cái “TA” và cái “TÔI” trong thi ca hiện đại. Theo Lê Thành Nghị: “Trong xã hội mọi vấn đề của từng cá nhân, từng cá thể đang được thức tỉnh và tôn trọng trong thơ của chúng ta hôm nay. Nhà thơ từ xưa vốn được mệnh danh là “tâm hồn” của xã hội, cũng đang từng bước khám

phá con người cá nhân của mình trong đời sống và con người có cá tính, có tính cách đặc biệt là trong sáng tạo, được xem là những giá trị... đó cũng là khát vọng dân chủ ở mỗi con người". Phân tích sâu sắc sự chuyển hoá cái "Tôi" trong thơ ca Việt Nam hiện đại từ thơ lãng mạn, thơ kháng chiến chống Pháp, rồi chống Mỹ qua các tác giả Nguyễn Duy, Ngô Minh, Hoàng Phủ Ngọc Tường, Hữu Thỉnh, Thu Bồn, Tố Hữu... nhà thơ Lê Thành Nghị cũng lên tiếng cảnh báo sự lạm dụng "cái tôi" ở một vài nhà thơ trẻ hiện nay. "Nếu cứ đi mãi vào cái tôi, đi không cùng, không có một tư tưởng thẩm mỹ nào dắt dẫn, có thể đó là đường dẫn đến sự vô xác định của ý thức đưa đến trong thơ sự bí hiểm, tắc tị. Khi sự hiểu đã đến độ "O" thì thơ ấy không đi được vào công chúng".

Nhà thơ Nguyễn Trọng Tạo trong phát biểu của mình lại nhấn mạnh thơ hôm nay thể hiện rõ "quyền được buồn" (!), "quyền được thể hiện tình dục" (?), theo nhà thơ đó cũng là một đặc điểm cần lưu ý khi nhận xét, đánh giá thơ; nó cũng là kết quả của quá trình đổi mới tư duy, nhận thức trong tiến trình đổi mới, dân chủ hoá, hội nhập và dân trí từng bước được nâng cao.

Huế đẹp và thơ. Bao đời nay vẫn vậy. Gắn bó với Huế gần trọn đời, Ngô Minh bàn về "Tâm thức thơ Huế" và anh xem đó như là một hiện tượng văn hoá. Theo Ngô Minh, mảnh đất Huế là nơi đã sinh ra bao nhà thơ nổi tiếng của đất nước. Nghĩ tới Huế là người ta nghĩ tới người con gái xinh đẹp bên bờ Hương Giang. Huế là Nàng Thơ? Và dòng sông Hương chính là trái tim, là tâm hồn của Tâm thức Huế thơ...

Với hơn 20 tham luận, ý kiến phát biểu trong một diễn đàn chuyên đề về thơ là quá ngắn cho một ngày Thơ - mở đầu cho chương trình lễ hội Festival lần thứ 3 của Thành phố Huế như nhà thơ Võ Quế đã tổng kết. Nhưng điều vui hơn là các nhà thơ lại có dịp gặp gỡ nhau, chuyện trò, đàm đạo văn chương trong một không khí ấm áp, chân tình, không đao to búa lớn... Đó cũng là nét đẹp văn hoá của các nhà thơ miền Trung đã có từ hàng chục năm nay.

(Báo Văn nghệ)